

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضِ وَالْعَرْشِ الْمَجِيدِ

راهنمای نگارش

پایان نامه

با طرح ۹۰ سوال و جواب عامیانه

مخصوص دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری

تالیف

شهلا رضایی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۷

فهرست مطالب

پیشگفتار

بخش اول

کلیات

بخش دوم

سوالات مربوط به پایان نامه نویسی

منابع و مآخذ

پیشگفتار

پایان نامه آخرین مرحله از فعالیت یک دانشجو در مقطع رشته تحصیلی بوده و آخرین نمره ای که فرد در دانشگاه کسب می کند، خواهد بود. با مطالعه پایان نامه یک دانشجو می توان متوجه شد که وی تا چه اندازه روی محتوای دروسی که در طول تحصیل خوانده، تسلط پیدا کرده و تا چه اندازه اصول روش تحقیق (Research methodology)، اصول طراحی مساله (Research questions)، پیدا کردن گپ های تحقیقاتی (Research gaps) و اصول منبع یابی (Referencing) را می داند.

تمام مهارت های علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی که دانشجو در طول دوران تحصیلی در مقطع مربوطه فرا گرفته است را می توان تا حدودی در پایان نامه وی مشاهده نمود و به قابلیت های علمی و تجربی او پی برد.

قطعا پایان نامه ای که با اشکالات و ایراستاری، پرداخت های سطحی و معمولی به سوالات تحقیق و عدم رفرنسینگ حرفه ای و جدید به منابع علمی آکادمیک (Peer-viewed papers) همراه باشد، ضعف علمی دانشجو و عدم مهارت استاد راهنما در بررسی و اصلاح کلیات کار را ابراز خواهد کرد و نمی تواند به

عنوان یک برگ برنده برای دانشجویی که دانش آموخته می شود، به شمار آید.

بنابراین بسیار اهمیت دارد که دانشجو پایان نامه خود را در رشته های مهندسی یا غیر مهندسی نگارش کند. وی باید حداقل از یک سال پیش از دانش آموختگی به این کار روی بیاورد و اصول کار را به خوبی فرا بگیرد.

دانشجویان کارشناسی ارشد باید حتی الامکان از ترم دوم یا سال سوم تحصیل خود به این امر اقدام کنند تا دانش کافی درباره رشته ای که مشغول به تحصیل هستند را کسب کرده و بتوانند موضوع خوبی را برای پایان نامه انتخاب نمایند. آن ها روش تحقیق و اصول پایان نامه نویسی را

توسط دروس ارائه شده فرا می گیرند و باید وقت کافی برای مطالعات مقدماتی در اختیار داشته باشند.

متأسفانه بعضاً مشاهده می شود که در برخی دانشگاه های کشور، از دانشجوی ترم اول دوره کارشناسی ارشد خواسته می شود موضوع پایان نامه را آماده کند. در حالی که این دانشجوی هنوز با اسم دروسی که قرار است تا پایان دوره ارشد آن ها را بگذرانند، آشنایی ندارد و حتی ۱۰ صفحه درباره اصول تحقیق، چیزی نمی داند.

از دانشجویان دوره های دکترا، انتظار بالاتری برای نوشتن پایان نامه می رود. چرا که آنها حداقل ۱ پایان نامه در مقطع کارشناسی یا

کارشناسی ارشد نوشته و از آن به طور موفقیت آمیزی دفاع کرده اند. اما به هر حال نوشتن پایان نامه دکترای چه در داخل و چه در خارج از کشور، ضوابط و معیارهای خاص خود را دارد و سخت گیری دانشگاه ها برای پایان نامه های دانشجویان دکترای خود به مراتب بیشتر از مقطع کارشناسی یا کارشناسی ارشد است.

با این حال، بررسی برخی از پایان نامه های ارشد و دکترای در یکی دو دهه اخیر نشان می دهد که متأسفانه با وجود توسعه ظرفیت علمی و تجربی مراکز آکادمیک ایران در تولید مقالات با سایتیشن (ارجاع) بالا در ایندکس های بین المللی (ISI)، همچنان پایان نامه هایی منتشر می شود که با اشکالات اساسی هستند و قابلیت

استفاده برای دیگر دانشجویان داخلی یا خارجی
را ندارند.

بخش اول

کلیات

طرح یک موضوع خوب برای پایان نامه

هر پایان نامه خوب با یک ایده خوب شروع می شود. امکان ندارد که شما بتوانید یک پایان نامه خوب، قابل دفاع و قابل ارجاع توسط دیگر محققان در سراسر جهان را بنویسید، در حالی که ایده خوبی پشت سر آن نباشد. وقتی چنین روندی طی نشود، موضوع خوبی هم پیدا نمی گردد و شما مجبور می شوید به ایده های تکراری و روتین روی بیاورید و شانس ارجاع توسط محققان جدید و قدیم را از دست می دهید.

گام اول در نوشتن یک پایان نامه خوب، بررسی ایده های خوب است. به این موضوع به اندازه کافی توجه کنید و سعی نمایید در نوشتن پایان نامه، ایده های خلاقانه را پیدا کرده و به صورت نوآورانه برای توسعه آن کار کنید.

به عنوان مثال اگر در رشته کارشناسی ارشد پرستاری مشغول به تحصیل هستید، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در این عرصه موضوع مهمی به شمار می رود. به خصوص که در کشور ما، در این عرصه در بیمارستان ها و مراکز درمانی کار زیادی صورت نگرفته و از نظر سخت افزاری و نرم افزار با کمبودهایی مواجه هستیم.

بنابراین یک ایده خوب برای دانشجویان این رشته، می تواند چگونگی تسهیل و تسریع در امور پرستاری در سطوح مختلف با اتکا به فناوری اطلاعات باشد. وقتی قرار است یک پرستار در یک شیفت، ده ها برگه را پر و امضا و تایید کند، الکترونیکی کردن این فرآیند هم برای ارتقای بهره وری پرستار و هم برای تعامل بهتر با بیمار اهمیت پیدا می نماید.

اگر در رشته مهندسی صنایع مشغول به تحصیل هستید، می توانید ایده های خوب خلاقانه زیادی را دنبال کنید. مثلا چگونه می توان در نظام بانکداری کشور، مسئولیت اجتماعی را توسعه

داد یا نظام مدیریت بازیافت در شهرداری ها و مراکز صنعتی چگونه می تواند سودآور باشد.

اگر در رشته های علوم انسانی یا هنر مشغول به تحصیل هستید، با کوهی از موضوعات روتین و قدیمی در رشته خود روبرو خواهید شد. خیلی ها برای رها شدن از سختی پایان نامه نویسی، به موضوعات متداول یا ترجمه شده روی می آورند. اما شما می توانید مجلات خلاقیت و نوآوری و سبک زندگی داخلی یا خارجی را مطالعه کرده و با توجه به رشته خود، موضوعات جالبی از آن ها بیرون کشیده و برای توسعه آن در تزارشد یا دکترا استفاده کنید. در این قسمت به برخی ایده های جالب برای پایان نامه اشاره می کنیم.

۱. نقش صنایع دستی در توسعه تبلیغات و بازاریابی شرکت های هواپیمایی چگونه است (رشته گردشگری)

۲. چگونه می توان لباس مفهومی دیجیتالی را وارد عرصه مهمانداری و رستوران داری کرد (رشته طراحی لباس)

۳. نقش شبکه های اجتماعی و هشتگ ها در انتخابات ریاست جمهوری غرب چیست (رشته علوم سیاسی)

۴. بررسی نقش انرژی سبز در توسعه کسب و کار شرکت های فورچون ۵۰۰ (رشته بازرگانی و اقتصاد)

۵. بررسی نقش صنعت سینما در توسعه گردشگری (رشته های مرتبط با کارگردانی سینما)

۶. ارائه روش های نوآورانه در باز طراحی ورودی و خروجی مراکز تجاری و خدماتی شهر (رشته معماری)

۷. چگونه می توان بازاریابی و تبلیغات صنعت هوایی کشور را متحول کرد (رشته مدیریت بازرگانی)

۸. راهکارهایی برای جذاب تر کردن برنامه های تلویزیونی (رشته مدیریت ارتباطات)

۹. روانشناسی بازار بورس ایران در ۴۰ سال
اخیر چه درس هایی می دهد (رشته روانشناسی
عمومی)

۱۰. چگونه می توان سبک زندگی جامعه
امروز را به مقولات زیستی حساس کرد (رشته
جامعه شناسی)

پس همیشه دنبال یک ایده خوب باشید تا بتوان
یک راهکار یا روش جالب و خلاقانه را با یک
کار علمی نوآورانه از آن استخراج کرد. این امر
سبب می شود که ارجاع به محصول نهایی شما
صورت گیرد. هر اندازه ارجاع بیشتر باشد ، کار
شما بیشتر به چشم می آید و فرصت های تکمیلی
مانند بورس و پذیرش تحصیلی و استخدام در

شرکت ها و موسسات گوناگون برای شما فراهم می شود.

از نگاه تک بعدی پرهیز کنید

یکی از بزرگ ترین ایراداتی که می توان به پایان نامه ها گرفت آن است که دانشجو در زمانی که وقت و هزینه لازم را برای نوشتن پایان نامه ارشد یا دکترا صرف می کند، تنها به فکر گذراندن این واحد و دریافت مدرک دانش آموختگی است. در واقع نگاه تک بعدی سبب می شود فرصت های بعدی که به مراتب اهمیت بیشتری از یک نمره درس پایان نامه دارد، از وی سلب شود.

برخی از افرادی که دنبال دریافت ادمیشن با بورس در مقطع دکترا در دانشگاه های خارج از کشور هستند، تلاش می کنند پایان نامه خود را ترجمه و خلاصه نویسی کرده و به همراه مدارک مورد نیاز به دانشگاه مقصد ارسال نمایند. اما این پایان نامه، پایان نامه خلاق با خروجی مشخص و واضح و کاربردی نیست و نمی تواند دانشگاه مقصد را برای اعطای ادمیشن با بورس قانع کند.

حال اگر دانشجو از زمانی که استارت نوشتن پایان نامه را می زند، نگارش آن را به گونه ای برنامه ریزی و هدایت کند که با استقبال محافل آکادمیک در داخل و خارج از کشور به خصوص شرکت ها و موسسات در رشته

تحصیلی رو به رو شود، با یک تیر عملاً چند نشان زده است.

انتخاب موضوع هدفمند

موضوع یابی در پایان نامه نویسی در رشته های مختلف تحصیلی می بایست هدفمند باشد. انتخاب موضوع، با یک ایده خوب همراه می شود و برای پیدا کردن ایده خوب باید خوب مطالعه و تحقیق کردن حاصل می گردد. انتظار نداشته باشید که با چند روز بررسی چند پایان نامه و سایت های مرجع علمی، بتوانید ایده و موضوع خوب پیدا کنید.

شما باید برای پیدا کردن موضوع خوب، زمان کافی اختصاص دهید و با آرامش بر اساس

موضوع رشته تحصیلی و مقطع مربوطه، روی موضوعات گوناگون مطالعه داشته باشید. این بررسی را با همکاری دانشجویان یک مقطع بالاتر انجام دهید و تا از تجربیات آن ها نیز بهره مند شوید.

تعامل با مسئولان شرکت های صنعتی، خدماتی، موسساتی علمی و آموزشی و مهندسان و مشاوران و متخصصان هنری و غیر هنری و حتی پزشکی، می تواند شما را در موضوع یابی هدفمند یاری کند.

شما به عنوان دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی می توانید روی نقش لباس مفهومی در سبک زندگی بشر آینده کار کنید یا به عنوان

دانشجوی دکترای رشته روانشناسی، روی روش های هیجانی در بازار بورس و سرمایه مطالعه داشته باشید.

ظاهر، مد و لباس، ربطی به جامعه شناسی نداشته و روانشناسی با دنیای عدد و رقم و نمودار بورس، سنخیتی ندارد. اما کار یک دانشجوی ارشد یا دکترا، پیدا کردن ظواهر به ظاهر ناپیدا در آنچه که باید دیده شود است. به همین خاطر، در انتخاب موضوع خوب، حساسیت به خرج دهد.

نحوه استفاده از منابع فارسی

یک پایان نامه خوب و هدفمند با نگاه چند بعدی، از منابع فارسی کمتر استفاده می کند.

حتی اگر کل پایان نامه به زبان فارسی باشد (در رشته های غیر انگلیسی)، توصیه می شود منابع فارسی خود را به حداقل برسانید و با کاربردی کردن تر خود، زمینه را برای مطالعه خارجی زبان ها روی آن فراهم نمایید.

استفاده حداقلی از منابع فارسی به معنای غرب زدگی در علوم انسانی یا دیگر علوم نیست. شما می توانید از رفرنس های انگلیسی کتاب های فارسی استفاده کنید تا هنگام ارجاع دهی، مخاطب غیر فارسی زبان نیز به محتویات خوب در زبان فارسی پی ببرد.

نحوه استفاده از منابع انگلیسی

ساینس دایرکت یکی از بهترین منابع علمی برای دانشجویان ارشد و دکترا غیر پزشکی است. در هر رشته ای که تحصیل می کنید، طوماری از منابع علمی آکادمیک و غیر آکادمیک به زبان انگلیسی در اختیار شما است که می توان برای نوشتن پایان نامه خوب و کاربردی از آن ها کمک گرفت. ابتدا این منابع مهم را در رشته خود مشخص کرده و فولدری در رایانه خود برای دسته بندی موضوعی مقالات و کتاب های الکترونیکی مرتبط با موضوع پایان نامه ایجاد کنید تا مدیریت محتوای شما مطلوب باشد. هر اندازه از منابع معتبر استفاده کنید، ارزش کار شما افزایش پیدا می کند. خواننده یک پایان نامه، به

پایان نامه ای که در هر پاراگراف، دو یا چند ارجاع علمی به منابع معتبر می دهد، بیشتر اعتماد دارد تا پایان نامه ای که در هر فصل، کلا ده رفرنس دارد. شما می توانید از اسکپوس و ساینس دایرکت بیشتر استفاده کنید.

سرقت علمی ممنوع

مقوله «PLAIGIRSIM» یا همان دزدی علمی، باید جدی گرفته شود. کسی که قصد دارد به عنوان یک دانشجوی واقعی در علوم شناخته شود، به دنبال کپی برداری علمی نمی رود که نه شرعی است و نه اخلاقی و نه قانونی. معمولا افرادی به دنبال دزدی علمی می روند یا

برای خرید پایان نامه پول می دهند که نه ایده پرداز هستند و نه خلاق و نه اصولاً می توان آنها را دانشجو خطاب کرد.

کار تحقیقاتی مثل همه کارها (آشپزی-خیاطی-رانندگی-سرپرستی و ...)، کار سختی است و نیاز به حوصله و دقت و آموزش دارد. بنابراین، راحت ترین کار (خرید پایان نامه)، تاثیری در باسواد شدن بی سوادها ندارد.

پایان نامه خوب با رفرنس های خوب

حرفه ای های پایان نامه نویسی و اساتید برجسته، معمولاً یک پایان نامه خوب را مبتنی بر رفرنس های خوب و جدید می دانند. هر اندازه شما بتوانید در نگارش پایان نامه، از رفرنس های

معتبر (scholarly papers) و مقالات داوری شده (blind review) استفاده کنید و این رفرنس ها جدید باشد، مهارت خود در روش تحقیق را به رخ خواننده می کشید.

داوران بین المللی و گروه ادمیشن دانشگاه های خارج از کشور، به این موضوع خیلی ریز و معمولی توجه زیادی دارند و آن را به عنوان یکی از معیارهای پنهان در انتخاب دانشجو در نظر می گیرند. سعی کنید رفرنس های خوب را در زمینه رشته مورد نظر خود، همواره دانلود و بررسی نموده تا همیشه در جریان روندهای علمی (scientific trends) و ارجاعات بین المللی (citation) در رشته خود قرار بگیرید.

فراگیری اصول مرجع دهی

پایان نامه خوب را یک دانشجوی خلاق که مسلط به اصول رفرنسینگ است، می نویسد. مهم نیست که شما سیستم هاروارد (Harvard Referencing methods) را دنبال می کنید یا از روش های دیگر بهره می گیرید. باید بتوانید پارگراف های خود را با ارجاعات بین المللی و معتبر، غنا ببخشید و محصول نهایی را آکادمیک کنید.

برای فراگیری دانش رفرنسینگ، باید زیاد مقاله بخوانید و از اساتید خود درباره چگونگی رفرنسینگ در مقالات گوناگون سوال کنید. به

تاثیر جا به جایی منابع و تاثیر آن روی یادگیری
یک پاراگراف فکر نمایید.

اگر مشغول پایان نامه نویسی هستید یا خواهید
شد، گام دوم بعد از انتخاب ایده و موضوع را
آشنایی با اصول رفرنسینگ در نظر بگیرید.

اصول تحقیق کمی در پایان نامه نویسی

در هر رشته ای که مشغول به نگارش پایان نامه
هستید، باید اصول تحقیق کمی
(Quantitative methods) را بدانید.
مخصوصا اگر کار شما با آمار و آنالیز اعداد و
خروجی های پرسش نامه ای متن بسته (close-
ended questionnaire) ارتباط داشته باشد،

یادگیری این اصول توصیه می شود. کتاب ها و مقالات و ویدیوهای زیادی برای آموزش اصول کمی در اختیار شما قرار دارد که میتوان از آن ها بهره جست.

اصول تحقیق کیفی در پایان نامه نویسی

همانند اصول کمی، اصول کیفی (qualitative methods) در نگارش پایان نامه نقش بسیاری ایفا می کند. اگر اصول کیفی را یاد بگیرید، می توانید موضوعات خوب پایان نامه را در قالب روش تحقیقی اثر بخش و حرفه ای هدایت کنید تا خروجی کار، نگاه چند بعدی، ظرفیت های علمی و مهارت تحقیقاتی

شما را بازگو کند. کتاب ها و مقالات بسیاری در این زمینه در دسترس قرار دارند.

ویراستاری خوب پایان نامه

هر پایان نامه ای حتی اگر به زبان فارسی توسط دانشجوی دکترای زبان و ادبیات فارسی نگارش شده باشد یا به زبان انگلیسی توسط یک دانشجوی انگلیسی زبان رشته مترجمی زبان انگلیسی تالیف شده باشد، نیاز به ویراستاری حرفه ای دارد.

گاهی اوقات، ویراستاری ضعیف یک پایان نامه، کار عالی انجام شده را زیر سوال می برد و محصول نهایی، آن طور که شایسته و بایسته است